Maa- ja metsätalousministeriö 1.10.2024

Metsäneuvos Ville Schildt

Muistio ympäristövaliokunnan kuulemiseen 1.10.2024

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Maa- ja metsätalousministeriö käsittelee muistiossaan eräitä ympäristön- ja luonnonsuojelun teemoihin liittyviä maa- ja metsätalousministeriön valmisteluvastuulla olevia asioita sekä pääluokan määrärahoja, joilla on yhteys ympäristöministeriön toimintaan.

Ilmastolain toimeenpano: maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma ja ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma

- Ilmastolaissa (423/2022) säädetään tavoitteet ja puitteet Suomen ilmastopolitiikan suunnittelulle ja sen toteutumisen seurannalle. Vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen lisäksi laissa säädetään päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050. Ilmastolaki sisältää myös tavoitteen nielujen vahvistamisesta sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisesta.
- Ilmastolain uudistuksen myötä ilmastolain mukainen suunnittelujärjestelmä laajeni koskemaan myös maankäyttösektoria (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous). MMM:n tulee laatia maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma vähintään joka toinen vaalikausi. Heinäkuussa 2022 hyväksyttiin ensimmäinen valtioneuvoston selonteko maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta. Sillä tavoitellaan 3 Mt CO_2 ekv. tonnin vuosittaista ilmastovaikutusta vuoteen 2035 mennessä.
- Ilmastolain uudistamisen yhteydessä tarkennettiin ja täydennettiin myös kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman sisältövaatimuksia. MMM:n vastuulla olevan sopeutumissuunnitelman valmistelun aikajänne on myös vähintään joka toinen vaalikausi.
- Suunnitelmien valmistelun, toimeenpanon ja seurannan edellyttämiin tietotarpeisiin ja selvityksiin on käytettävissä 0,8 milj. euroa momentilla 30.40.22. Määräraha sisältyy myös vuosien 2025–2028 kehyksiin.
- Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan sisältyville toimenpiteille ei ole osoitettu määrärahakohdennuksia. Osa maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteistä on jo käynnissä (mm. Nappaa hiilestä kiinni –kokonaisuus, joka päättyy vuoden 2024 loppuun mennessä). Maatalousmaita koskevat toimenpiteet sovitetaan yhteen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan sisällytettyjen ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimien kanssa. Metsätaloutta koskevia toimia sovitetaan yhteen mm. kansallisen metsästrategian ja metsätalouden kannustejärjestelmän toimien kanssa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa on määritelty eräiden suunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden (esim. Hiilestä kiinni –tutkimus ja innovaatio-ohjelman jatko, kokeilut ja jalkauttaminen -kehittämishankkeet, kasvihuonekaasuinventaarion ja seurantajärjestelmän kehittäminen sekä turvepeltojen ilmastokestävä käyttö) vuotuiset lisärahoitustarpeet verrattuna voimassa oleviin kehyksiin. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimeenpaneminen ilman näitä rahoituksia on haastavaa. III LTAE 2024 -kierroksella momentille 30.40.22 ollaan myöntämässä 2 000 000 euron lisäys maankäyttösektorin kasvihuonekaasuinventaarion ja seurantajärjestelmän kehittämiseen. Kehittäminen on välttämätöntä LULUCF-asetuksen uusien ja kasvavien raportointivelvoitteiden johdosta.

- Hallitusohjelman mukaisesti joutoalueiden metsitystukijärjestelmästä ja kosteikkoviljelyyn varatusta määrärahasta on luovuttu taloutta vahvistavana toimena.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO)

- METSO-ohjelmaa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
- Vuoden 2025 talousarvioesityksessä momentille 30.40.45 (metsäluonnon hoidon edistäminen) esitetään METSO-ohjelman toimeenpanoon yhteensä 9,3 milj. euroa, josta ympäristötukeen kohdennetaan noin 7,3 milj. euroa ja luonnonhoitohankkeisiin noin 2 milj. euroa.
- Vuonna 2025 määrärahalla voidaan toteuttaa METSO-toimenpiteitä noin 3 600 hehtaarin alueella. METSO-periaatepäätöksen tavoitteena on vuoden 2025 loppuun mennessä suojella yhteensä 82 000 hehtaaria ympäristötuella ja luonnonhoitohankkeilla. METSOn toteutus tämän vuoden loppuun mennessä on vajaat 70 000 ha.
- Metsänomistajien keskuudessa METSO-ohjelmalla on hyvä maine ja vapaaehtoiselle suojelun rahoitukselle on kysyntää.

HELMI-elinympäristöohjelma

- Helmi-ohjelmaa toteutetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyönä.
- Ohjelman päätavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa. Maa- ja metsätalousministeriön vastuulle kuuluvat muun muassa soiden ennallistaminen, lintuvesien ja –kosteikkojen kunnostukset ja hoito, perinnebiotooppien ja metsäisten elinympäristöjen kunnostukset ja hoito sekä pienvesi- ja rantaluonnon kunnostukset. Tavoitteena on myös edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.
- Ohjelman toimeenpano tulee olemaan keskeinen osa Suomen toimia EU:n biodiversiteettistrategian toteuttamiseksi elinympäristöjen hoidossa ja ennallistamisessa.
- Vuoden 2025 talousarvioesitys sisältää määrärahaa Helmi-ohjelman toimeenpanoon 1,7 milj. euroa momentilla 30.40.45 ja 1 milj. euroa momentilla 30.40.50. Määrärahoilla toteutetaan yksityismaiden toimenpiteitä: soiden ennallistaminen, vesien palauttaminen suojelusoille, suojelualueiden ulkopuolisten lintukosteikkojen kunnostaminen SOTKA-hankkeessa ja vieraslajipienpetojen torjunta ympäristöhallinnon kunnostamien lintuvesien ympäristössä yhteisrahoituksella ympäristöministeriön kanssa sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaa. Lisäksi pienvesien ja niiden lähivaluma-alueiden kunnostaminen suojelualueiden ulkopuolella.

Vaelluskalakantojen elvyttämisohjelma (NOUSU)

- NOUSU-ohjelma on ollut merkittävässä roolissa erityisesti uhanalaisten ja vaarantuneiden lohikalakantojemme elvyttämisessä.
- MMM:n vastuulla oleva ohjelma toteuttaa monimuotoisia vaelluskalojen kulku- ja elinmahdollisuuksia parantavia virtavesihankkeita. Lisäksi ohjelma on tukenut laa-

jasti vaelluskalahankkeisiin liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä sekä tarvittavia pilottihankkeita. Hankevesistöt ja tukikohteet vaihtelevat pienten jokien esteiden poistosta aina suurten, rakennettujen jokien vaellusratkaisuihin. Ohjelmaa rahoitetaan momentilta 30.40.31.

- Vuoden 2025 talousarvioesityksessä ohjelman toteuttamiseen on käytettävissä määrärahaa 2,8 milj. euroa.

Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät

- Maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitamiseen esitetään määrärahaa 7,090 milj. euroa momentille 30.64.50.

- Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien vuotuinen rahoitus tulee pienenemään tulevina vuosina valtionhallinnon tuottavuusohjelman takia. Hallitusohjelman mukaisesti tuottavuusohjelma koskee valtion virastoja sekä muita erikseen mainittuja julkisen sektorin toimijoita ml. Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä.

- Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien perusrahoitus on niukka lisääntyneisiin tehtäviin nähden. Tilanne on haasteellinen erityisesti erävalvonnassa ja kalastuksen hoidon tehtävissä. Erävalvonnan tarvetta on lisännyt kävijämäärien voimakas kasvu Metsähallituksen ylläpitämissä luonto- ja virkistyskohteissa. Maa- ja metsätalousministeriön momentilta rahoitetaan myös ympäristöministeriön vastuulle kuuluvien kansallispuistojen valvonta. Uudet kansallispuistot ovat osaltaan lisänneet erävalvonnan tarvetta.

- Ympäristöministeriön ohjauksessa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien määrärahat ovat talousarvioesityksen momentilla 35.10.52.

Vesiensuojelu

- Vesiensuojelua toteutetaan useilla eri keinoilla ja määrärahakohdennuksilla. Tällaisia ovat mm. EU:n yhteisen maataloustukijärjestelmän keinot (CAP2023-2027), biokaasu- ja lannankäsittely ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestoinnit osana Saaristomeri-ohjelman toteutusta (30.10.40), ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla (ravinnekiertotuki, käytössä vuosien 2023 ja 2024 talousarvioiden määrärahoja) (30.20.49), ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma (käytössä vuosien 2023 talousarvion määrärahoja) (30.40.22), vesistöjen käyttö ja hoito (30.40.21), vesistön ja vesiympäristön käyttöä koskevat avustukset (30.40.31), EMKVR-ohjelman mm. kalastuksen tuet (30.40.62), metsäluonnon hoitohankkeisiin sisältyvät vesiensuojeluhankkeet (30.40.45).

- Em. momenteilta rahoitettavat toimenpiteet ovat usein monitavoitteisia, ja vesiensuojelutavoitteet ovat yksi saavutettavista hyödyistä.

Ennallistamisasetus ja kansallinen ennallistamissuunnitelma

- EU:n ennallistamisasetus tuli voimaan 18.8.2024. Suomella on nyt kaksi vuotta aikaa laatia kansallinen ennallistamissuunnitelma.
- Ennallistamisen toimeenpanoon ei tämänhetkisen tiedon mukaan ole tulossa erillistä EU-rahoitusta. Ennallistamisasetuksen toimeenpano edellyttänee olemassa olevien politiikkainstrumenttien (esim. METSO, Helmi, NOUSU, Sotka) rahoituksen

kasvattamista tulevina vuosina. Tarpeet täsmentyvät ennallistamissuunnitelman valmistelun myötä.

- Parhaillaan kartoitetaan ennallistamissuunnitelman edellyttämiä tieto- ja selvitystarpeita. Vuoden 2025 aikana tarvittaviin selvityksiin ja vaikutusarviointeihin ei tällä hetkellä ole varattuna talousarviossa erillistä korvamerkittyä määrärahaa. Selvityksiä varten on suunniteltu haettavan yhdessä ympäristöministeriön kanssa rahoitusta valtioneuvoston kanslian HO-toimeenpanomäärärahoista.
- Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta on arvioitu, että ennallistamissuunnitelman laadintaan liittyvien selvitysten ja vaikutusarvioiden rahoitustarve on vähintään 1 600 000 euroa.